

CZU: 94(478):63"1930"

[https://doi.org/10.59295/sum4\(184\)2024_04](https://doi.org/10.59295/sum4(184)2024_04)

SITUAȚIA SOCIOCULTURALĂ A COMUNEI AGRICOLE „DE LA ÎNTUNERIC LA LUMINĂ” DIN RAIONUL ANANIEV REFLECTATĂ ÎNTR-UN RAPORT DIN ANUL 1930

*Alexandru MOLCOSEAN,**Universitatea de Stat din Moldova*

În acest studiu sunt reflectate rezultatele unei inspecții efectuate în comuna agricolă De la întuneric la lumină din satul Lipețkoe (raionul Ananiev) la sfârșitul lunii noiembrie 1930. În cadrul acestei verificări, comisia a urmărit să scoată în evidență modul de trai al comunarzilor, precum și rezultatele implementării politicii culturale în rândul moldovenilor minoritari. Datele colectate în urma acestui control au scos la iveală faptul că cele 226 de persoane care locuiau în comună duceau un mod de viață sub limita condițiilor sanitar – igienice: locuințe insalubre, camere de locuit în care a fost atestată prezența umidității și a mucegaiului, lipsa spălătoriei și a băii, indiferență vădită a comunarzilor în raport cu starea gospodăriei colective.

Cuvinte-cheie: RASS Moldovenească, comună agricolă, Ananiev, satul Lipețkoe, utopie agrară.

THE SOCIOCULTURAL SITUATION OF THE AGRICULTURAL COMMUNE FROM DARKNESS TO LIGHT IN ANANIEV DISTRICT REFLECTED IN A REPORT FROM 1930

This study reflects the results of an inspection carried out in the agricultural commune From darkness to light in the village of Lipetskoe (Ananiev district) at the end of November 1930. During this verification, the commission aimed to highlight the way of living of the Communards and the results of the implementation of cultural policy among the minority Moldovans. The data collected from this control revealed that the 226 people living in the commune lived a way of life below the sanitary – hygienic conditions: unsanitary dwellings, living rooms with attested presence of moisture and mold, lack of laundry and bathroom, manifest of indifference of the communards in relation to the state of the collective household.

Keywords: Moldovan ASSR, agricultural commune, Ananiev, village Lipetskoe, agricultural utopia.

Introducere

Arealul studierii istoriei comunelor agricole din stânga Nistrului în perioada anilor 1924 (formarea RASSM – Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească) și 1935 (an care va debuta cu adoptarea *Statutului – model al artelului agricol* și dizolvarea comunelor agricole) este unul extrem de redus. Colective de mici dimensiuni și cu o formă specifică de organizare, comunele agricole au fost utilizate de sovietici pe post de baionetă în vederea asigurării procesului de tranziție a gospodăriei individuale țărănești spre proprietatea colectivă de stat.

În cadrul prezentului demers este prezentat conținutul unui raport întocmit în urma inspecției demarată în comuna agricolă *De la întuneric la lumină* din raionul Ananiev, satul Lipețkoe (RASSM) în noiembrie 1930. Cercetarea urmărește să evidențieze în mod special condițiile de ordin sociocultural ale comunarzilor care au fost documentate la momentul controlului.

Din punct de vedere istoriografic, atestăm faptul că gospodăria colectivă *De la întuneric la lumină* a fost amintită sporadic în publicațiile propagandistice ale căror autori au fost: Marc Bociacer [1, p. 38], Toader (Feodor) Malai [2], Nicolai Korținskii [3, p. 17]. Astfel, materialele publicate în perioada interbelică urmau linia de partid în vederea denaturării faptelor și crearea unei imagini distorsionate a realității.

Autorul articolului a realizat cercetări și a publicat studii elaborate pe baza documentelor de arhivă care prezintă situația deplorabilă în comuna agricolă *De la întuneric la lumină*, fiind ilustrat istoricul activității acesteia în primii ani de la fondare [4]. Aspectele identificate anterior au vizat modalitatea formării comunei

agricole și activitatea acesteia în perioada 1924 - 1926. Specificul sociocultural al comunei *De la întuneric la lumină* nu a fost elucidat și, prin urmare, studiul de față reprezintă o continuare a cercetărilor demarate.

Aspecte de ordin social-economic în comuna agricolă De la întuneric la lumină (1924 – 1925)

Istoria comunei *De la întuneric la lumină* ia naștere în anul 1924, atunci când pe teritoriul mănăstirii inochentiste *Rai*, bolșevicii înființează o mică gospodărie colectivă demonstrativă [5, p. 229 – 252]. Scopul formării acesteia a urmărit atragerea țăranilor din satul Lipețkoe (raionul Ananiev) și pe cei din satele învecinate (Tocila, Alexandrovka etc.) către o nouă formă de activitate bazată exclusiv pe distribuirea produselor în mod egal, indiferent de cantitatea și calitatea muncii prestate [6, p. 97].

În primul an de la formare (1925), comuna *De la întuneric la lumină* a înregistrat progrese considerabile, câștigându-și autoritatea în rândul maselor țăărănești [7]. Începând cu anul 1926, tânăru colectiv de muncă începe să regreseze atât din punct de vedere moral cât și economic [8, p. 181]. Divergențele apărute în rândul membrilor comunei, precum și starea critică a economiei acesteia nu a încetinit cooptarea noilor membri. Astfel că, în anul 1927, numărul persoanelor în comună a ajuns la 70. În următorii doi ani (1928 – 1929), în colectiv au fost atestați 98, respectiv 113 locuitori. Creșterea permanentă a numărului comunarzilor a condus la supraaglomerarea spațiilor de locuit. Așadar, s-a luat decizia ca în perioada anilor 1928 – 1929, în comuna agricolă *De la întuneric la lumină* să fie construite încăperi locative în sumă de 25 000 ruble și anexe gospodărești evaluate la 1 500 de ruble [9]. Ulterior va fi demonstrat faptul că aceste construcții au provocat o gaură considerabilă în bugetul comunei deoarece nu au fost respectate o serie de norme în domeniul proiectării spațiilor locative.

În noiembrie 1930 a fost efectuată o inspecție în comuna *De la întuneric la lumină*. Comisia de control a fost constituită din: președintele grupului și reprezentatul Comitetului Raional de Partid – Braniș; membrul Sindicatului Lucrătorilor din Învățământ – Socolenko; delegatul Consiliului Raional – Șpigheli; Comitetul Raional al Uniunii Tineretului Comunist din Ucraina l-a avut în calitate de reprezentant pe Gudzinski; pedagogul Demidov și secretarul comisiei – Treibici [10].

Investigarea de către comisia de inspecție a spectrului social a evidențiat faptul că în comună erau 226 de persoane, iar cea mai mare pondere din punct de vedere etnic o ocupau ucrainenii – 56%, urmați de moldoveni – 23% și alții – 21% (probabil ruși și evrei). Dat fiind faptul că raionul Ananiev era cel mai îndepărtat de frontiera româno – ucraineană (râul Prut), este explicabil numărul predominant de ucraineni în colectiv. Date relevante pe marginea populației Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești sunt prezentate în studiul lui Oleg Galușcenco, *Populația R.A.S.S.M. (1924 – 1940)*. De exemplu, în urma recensământului din 1926 efectuat în stânga Nistrului, în raionul Ananiev au fost atestați 51,78% ucraineni; moldoveni – 33,70%; evrei – 10,28%; ruși – 3,42% [11, p. 43]. Privind retrospectiv, constatăm că, în anul 1926, majoritatea comunarzilor erau moldoveni – 29 de persoane, urmați de ucraineni – 23; ruși – 6; evrei – 1; alte etnii – 2 [12]. Prin urmare, în decursul a patru ani (1926 – 1930), moldovenii din comuna *De la întuneric la lumină* nu au mai reprezentat majoritatea grupului social predominant.

Din punct de vedere al nivelului alfabetizării, 12% dintre comunarzi erau analfabeți și 45% puțin alfabetizați, rezultă că 43% cunoșteau să scrie și să citească la un nivel înalt [13]. Din cei 226 de membri, apti de muncă erau doar 170. În acest context este necesar să menționăm faptul că în categoria persoanelor apte de muncă nu au fost incluși copiii, vârstnicii, invalizii și femeile însărcinate.

Comuna *De la întuneric la lumină* dispunea în 1930 de următorul inventar (care reprezenta forța de tracțiune): tractoare – cinci unități; cai – 27 capete; generatoare electrice – o unitate (cu o putere nominală de 60 kw/h); o moară de mărunțit cereale cu capacitatea de 300 de puduri/24 h; trei cositori; două semănători; trei pluguri pentru tractor; trei treierători. În comună exista un generator cu motor propriu încorporat. Pe marginea acestei surse de energie electrică, Consiliul colectivului a înaintat propunerea că exista posibilitatea de a furniza energie întreg satului Lipețkoe [14].

Șeptelul de animale în comună număra 173 de vaci, 160 de porci, 1100 de oi și 1628 de păsări diferite. S-a constatat, ca urmare a cercetărilor efectuate de către comisia de control, că din cauza hrănirii bovinelor cu lucernă verde, șase dintre acestea (din cauza balonării) au murit. Din cele 1100 de oi, 70 au murit fiind atacate de viermi. În acest context se mai poate menționa că alimentarea incorectă a animalelor din gos-

podărie a condus la excluderea furajului concentrat din rația acestora pentru o perioadă de două – trei zile.

Conchidem că în prima fază a organizării comunei agricole *De la întuneric la lumină* activitatea acesteia a înregistrat rezultate, iar imaginea colectivului a devenit populară în satele vecine. Ulterior, problemele de ordin social – economic au condus la declinul inevitabil al comunei, subminând astfel încercările bolșevicilor de a construi în satul Lipețkoe o societate utopică.

Organizarea muncii

Repartizarea sarcinilor de producție în comună era efectuată de Consiliul acesteia. Activitatea însă nu era stabilită după un plan elaborat în prealabil și în procesul de atribuire exactă a activității comunarzilor existau o serie de neajunsuri. În cadrul ședințelor organizate în colectiv unde erau abordate întrebări de natură economică nu participau toți membrii acestuia, în rezultat, nu existau propuneri variate pentru îmbunătățirea sectorului economic. Planul de producție întocmit pentru anul 1930 nu prevedea extinderea comunei în domeniul fitotehniei, zootehniei și a contabilizării forțelor de tracțiune. Un factor nociv asupra puterii de tracțiune îl reprezenta faptul că inventarul viu (este vorba de cai și boi) era plasat sub cerul liber, în sensul acesta nefiind amenajate spații speciale (grajduri, padocuri).

În comună nu a fost semnalată existența concurenței sociale și a „muncii de șoc”, aceste două elemente definitorii progresului economic nu erau utilizate de Consiliul comunei pentru a crește productivitatea muncii. Lucrătorii care se evidențiau prin rezultate bune nu beneficiau de bonusuri de performanță în vederea stimulării acestora. În cadrul colectivului *De la întuneric la lumină* au fost atestate frecvente încălcări ale disciplinei muncii însoțite de iresponsabilitatea venită din partea comunarzilor. S-au înregistrat în acest sens cazuri repetate de beții și atârnare nesperioasă față de patrimoniul material [15]. Drept consecință, colectivul a decăzut puternic, fiindu-i știrbită imaginea în rândul țărănimii. În esență, prin intermediul constituirii comunelor s-a urmărit crearea unui model perfect de organizare agricolă mult mai evoluat în raport cu gospodăria individuală țărănească. În scurt timp de la formarea acestui tip de colective, ele își demonstau ineficiența practică fiindu-le atribuit în sensul direct termenul „experiment utopic” [16].

Omogenizarea socială și înscrierea în colectiv a țăranilor săraci care nu manifestau nici un interes față de bunăstarea comunei, a oglindit o imagine distorsionată a propagandei sovietice pe linia colectivizării vieții rurale din RASSM. Ulterior, la începutul anilor `30, la baza protestelor țăranilor care-și manifestau dezacordul aderării în colectivele agricole au stat exemplele negative de organizare a comunelor agricole.

Modul de trai al comunarzilor

Numărul total al locuitorilor comunei *De la întuneric la lumină* în anul 1930 însuma 226, aceștia erau repartizați în 69 de camere cu suprafața cuprinsă între 50 și 65 m² (unei familii îi revenea o cameră). Plafo-nul încăperilor era la o înălțime mică față de dușumea, datorită acestui fapt, camerele nu corespundeau standardelor locative. Spațiile de locuit se aflau într-o stare antisanoitară nesatisfăcătoare (în special cele ocupate de celibatari și persoane în etate), nu existau fante de ventilare (oberlihturi). Pereții clădirilor noi prezentau fisuri, iar într-un singur caz a fost depistată o cameră de locuit care avea podeaua din pământ. În toate încăperile s-a înregistrat prezența aerului umed cu miros de mucegai (în special erau vizate construcțiile noi).

În perioada anilor 1927 – 1929 au fost construite imobile noi (din chirpici de lut), iar în 1930 acestea s-au dovedit inadecvate pentru a fi ocupate de locatarii comunei. S-a menționat faptul că reparația clădirilor a fost extrem de costisitoare și, pentru anul 1931 era necesar efectuarea unui recalcul în vederea construirii locuințelor conform cerințelor tehnice.

În 1930 a fost pusă fundația pentru o nouă construcție din cărămidă dar, din motiv că aceasta nu îndeplinea cerințele sanitare elementare, proiectul a fost întrerupt. Din cauza faptului că a fost cheltuită o sumă mare de bani, s-a decis construirea unei băi – spălătorii. Comisia de inspecție a remarcat faptul că în comună nu exista nici baie și nici spălătorie, lenjeria de pat era spălată și uscată în apartamente [17] (acest fapt explică prezența aerului umed cu miros de mucegai).

Construcția fântânilor nu respecta regulile de salubritate moderne, acestea nu erau prevăzute cu capace, în interior nu erau cimentate iar pompele de apă erau inexistente. Starea igienică a curții era una nesatisfă-

cătoare, peste tot predomina mizeria și gunoiul. În prima secțiune a anexelor gospodărești exista o toaletă, dar aceasta era departe de locuința comunarilor. Din cauza lipsei unui abator special amenajat, locul unde erau sacrificate animalele se afla lângă toaletă.

Sufrageria și bucătăria nu aveau lavoar, prosoape și săpun, iar ustensilele pentru ceai nu existau și, în general, tacâmurile erau insuficiente raportate la numărul comunarilor (226 de persoane). Spălarea vaselor se făcea în cel mai primitiv mod nefiind respectate regulile sanitare – igienice de tratare a veselei destinată alimentației. Dormitoarele erau mici, iar cele ale copiilor se aflau într-o stare insalubră. Creșa era complet nepotrivită pentru creșterea copiilor atât ca suprafață, cât și din punctul de vedere al amenajării camerelor.

Modul de alimentare al copiilor sub șapte ani a fost considerat satisfăcător din perspectiva cromatică a bucatelor, dar meniul pentru diferite grupe de vârstă nu era întocmit, ceea ce putea afecta negativ dezvoltarea normală a copiilor. Unele produse esențiale care nu trebuiau să lipsească din rația alimentară (grâș, orez) nu existau. Alimentația adulților era în general nesatisfăcătoare, nu era stabilită o dietă adecvată, grăsimile și carnea erau rareori distribuite, în schimb pâinea și legumele erau disponibile în cantități suficiente. În cazul bolnavilor, meniul acestora nu era stabilit. Încăperea unde era dispusă brutăria avea o suprafață mică și se afla într-o stare insalubră.

Comuna era asigurată medical de două unități spitalicești situate în două raioane diferite (Ananiev și Bîrzula), datorită acestui lucru, nu exista o activitate omogenă. Prin urmare, s-a luat decizia ca gospodăria colectivă să fie atașată secției ambulatorie din raionul Ananiev situată la distanța de o verstă (1,06 km) față de colectiv [18].

Informațiile identificate au reflectat problemele stringente cu care se confruntau comunarii: planificarea greșită a spațiilor locative, lipsa condițiilor igienico-sanitare pentru desfășurarea activităților cotidiene, stabilirea rației alimentare greșite în cazul adulților și a copiilor etc. Aceste curențe (și nu numai) s-au datorat lipsei unui control sistematic al activității comunei agricole precum și înlăturarea imediată a încălcărilor depistate. Or, astfel de colective nu se aflau sub jurisdicția statului sovietic. Comisiile de control aveau menirea să depisteze încălcările și să înainteze propuneri în vederea remedierii problemelor. Întregul sistem administrativ al comunei era lăsat în seama comunarilor.

Politica etnoculturală în interiorul comunei

În timpul inspecției segmentului dedicat activităților de ordin politic, etnic și cultural s-a constatat că existau o serie de neajunsuri. Cu toate că, la data de 26 iulie și, respectiv 29 august 1930, comunei i-au fost înaintate două propuneri venite din partea Biroului Raional Ananiev pe marginea îmbunătățirii activităților cu caracter cultural, acestea nu au fost abordate cu seriozitate de Consiliul colectivului. În primă fază, grupul care a inspectat comuna a observat că responsabilii însărcinați să se ocupe de aspectul etnocultural nu utilizau în demersul lor cărți și ziare. Planul cu privire la desfășurarea în masă a învățământului comunist (elaborat pe 21 septembrie) nu a fost pus în practică, iar luna noiembrie se apropia de sfârșit.

Propaganda în domeniul militar (apelând la memoria istorică, sovieticii erau convinși de un inevitabil război într-un viitor apropiat) [19, p. 237], a muncii și educația antireligioasă lipsea cu desăvârșire, iar membrii PC(b) al Ucrainei din comună nu se implicau suficient în procesul de elaborare a gazetelor de perete. Cu excepția radioului, activitățile cu caracter artistic erau nesatisfăcătoare, comuna avea nevoie de un cinematograf mobil pentru a proiecta secvențe tematice grupurilor de muncitori aflați la o distanță mare față de centrul gospodăriei colective. Cheltuielile destinate propagandei vizuale urmau să fie acoperite din bugetul Comitetului Politico – Educațional Central (*Главполитпросвет - Главный политико – просветительный комитет*). Selectarea pieselor cu caracter propagandistic care trebuiau puse în scenă de cercul cultural nu se ridica la nivelul așteptărilor, în consecință, a fost nevoie de îndrumări venite din partea Comisiei Culturale Raionale Ananiev.

În linii generale, echipa care a inspectat comuna a depistat că activitățile de ordin cultural nu erau desfășurate în baza unui plan elaborat din timp. La începutul iernii a scăzut considerabil numărul abonamentelor la ziare (de la 24 la 15). Biblioteca nu funcționa și era complet dezordonată, iar fondul de cărți însuma 502 exem-

plare editate în limba ucraineană și rusă, nu exista nici o carte în „limba moldovenească” [20] care să poată contribui la politica moldovenizatoare promovată atât de întes de autoritățile sovietice. Literatura existentă era depășită din punct de vedere tematic și politic și nu putea fi utilizată în cadrul activităților destinate iluminării culturale. Or, în 1930, curentul madanist cu referire la „limba moldovenească” câștigase teren în fața tăvălugului ucrainizator. Eforturile privind promovarea limbii și culturii „moldovenești” în RASSM au fost reperate în 1932, de rând cu autorul ideii politicii moldovenizatoare. Astfel, L. A. Madan și „conducerea CSM (n. aut. - Comitetul Științific Moldovenesc) au fost calificați drept contrarevoluționari și au fost supuși represaliilor” [21, p. 11].

Procentajul etniilor îi prezintă pe comunarzi în felul următor: 53% ucraineni, 25% moldoveni, 22% - alții. Toate lucrările de ordin cultural se desfășurau în limba rusă: ședințe, lucru în club, elaborarea gazetelor de perete etc. În presa periodică au fost atestate doar două ziare care erau redactate în „limba moldovenească” (probabil că este vorba de ziarul republican *Moldova Socialistă* care, la jumătatea anului 1930, a înlocuit ziarul *Plugarul Roș*, și unul raional). Colectivul nu interacționa suficient cu țăranii din satul Lipețkoe, iar afluxul de noi membri în comună era destul de slab (în luna octombrie 1930 au aderat în comună trei moldoveni și șase ucraineni). Procesului de moldovenizare nu i-a fost acordată atenția cuvenită, iar în colectiv a fost atestat un caz de marginalizare în raport cu un membru nou – venit (țigan) care făcea parte din grupul moldovenilor.

Scopul creării unei comune agricole în raionul Ananiev (regiune puternic ucrainizată), nu a oferit rezultate pozitive în procesul politicii de moldovenizare promovată atât de intens de sovietici. Or, încă din momentul planificării constituirii unei republicii autonome moldovenești pe teritoriul Ucrainei, autoritățile ucrainene nu au văzut cu ochi buni un astfel de proiect care ar putea atenta la interesele acestora. În consecință, fenomenul care avea la bază ideea moldovenizării a prins forme specifice ucrainizării.

Politica de alfabetizare în comună

Politica de alfabetizare demarată de sovietici în RASSM a avut la bază aspecte de ordin ideologic bazat pe incluziunea celor necărturari în procesul propagandistic. Totodată, educarea populației putea facilita pătrunderea ideilor leniniste în sânul comunității rurale. În aceste condiții, școlile au avut rolul să disemineze atât în rândul copiilor, cât și în cazul maturilor doctrina socialistă.

În contextul inspecției efectuată în 1930 în comuna agricolă *De la întuneric la lumină* s-a constatat faptul că instituția de învățământ¹ existentă în colectiv [3, p. 19] nu se implica în procesul de instruire a populației, cu atât mai mult, părinții elevilor nu participau în viața școlii. Copiii din comună mergeau la școală și au fost asigurați în acest scop cu încălțăminte oferită din partea statului. Educația copiilor însă era nesatisfăcătoare, iar spațiile destinate nu corespundeau scopului (suprafață mică, rece, umedă și neaerisită). Particularitățile de vârstă ale elevilor nu erau studiate și nu se menținea nici o evidență pe linia psihopedagogică. Se atesta penuria de materiale didactice și nu exista un control public al educației. Pe marginea subiectului care vizează existența materialelor didactice (în special cel al abecedarelor) în școlile din RASSM, menționăm că autoritățile sovietice au pus în circuitul educațional resurse didactice care urmau să contribuie la diminuarea fenomenului analfabetismului atât în rândul copiilor, cât și în cazul adulților [22]. Constatăm că nu au fost făcute destule eforturi pentru ca problema neștiinței de carte din comuna agricolă *De la întuneric la lumină* să fie depășită.

Activitatea programului educațional încă nu era stabilită la momentul inspecției, totodată, activitatea în rândul adulților analfabeți nu era desfășurată. Atenția sporită a sovieticilor pe marginea lichidării analfabetismului în rândul maturilor „nu era deloc întâmplătoare – partidul reieșea din considerentul că analfabeții sunt în afara politicii; analfabeții nu puteau citi ziare, cărți, materialele plenarelor și ale congreselor” [23, p. 17].

Elementele de politică socială lipseau cu desăvârșire din programul de studii existent în comună, iar țăranii din satul Lipețkoe acordau o atenție mult prea mică acestui proces instructiv.

În rândul membrilor organizației de tineret a fost remarcat un procent semnificativ de analfabeți. Celula de partid din comună nu a popularizat problema abonării la ziarele tipărite în „limba moldovenească”, astfel

¹ La moment sunt efectuate cercetări pentru a depista cine erau profesorii și limba în care se făceau studiile.

a crescut numărul neștiutorilor de carte. Pentru membrii organizației de tineret a fost elaborat un program educațional, iar activitatea acestuia era de trei ori pe săptămână.

Politica promovată în interiorul comunei pe linia lichidării analfabetismului și a educației desfășurată în rândul copiilor nu s-a bucurat de un real succes pe fundalul unui grup social (al moldovenilor) semianalfabet și marginalizat sub aspect cultural în raport cu etniile predominante: ucraineni și ruși.

Un obiectiv major urmărit de sovietici a vizat organizarea acțiunilor de iluminare culturală în rândul femeilor. Activitățile promovate în rândul femeilor erau variate: școlarizarea fetelor, lichidarea analfabetismului în rândul femeilor, atragerea femeilor în activități cu caracter politico-ideologic etc. Cu toate că obiectivele sovieticilor erau bine fundamentate, demersuri pe linie culturală și educativă în rândul femeilor din comuna *De la întuneric la lumină* în perioada de vară (anul 1930) nu au avut loc. Pe parcursul anului 1930, femeile comunarde au luat parte numai la două întâlniri. Toate femeile erau asigurate cu un program educațional de lichidare a analfabetismului, dar acestuia i se acorda o atenție ne semnificativă [20].

Educația femeilor și suportul oferit acestora pentru a trece de bariera neștiinței de carte a reprezentat un obiectiv primordial al autorităților sovietice din RASSM. Charles King menționa pe marginea acestui fapt că bolșevicii „se temeau de asemenea, că analfabetismul accentuat al femeilor moldovene va fi o piedică în calea colectivizării” [24, p. 73], prin urmare, au fost stabilite câteva direcții prioritare în vederea școlarizării femeilor [25]. În Hotărârea Prezidiului Sovietului Naționalităților al Comitetului Executiv Central al URSS [26, p. 459] asupra raportului Comitetului Executiv Central al RASSM „Cu privire la construcția cultural - economică în republică”, a fost indicată expres „acordarea unei atenții speciale de către Uniunea RSS și RSSU economiei „republicii Moldovenești” și promovării următoarelor măsuri de către guvernul RASSM:

1. atragerea mai mare a populației muncitoare în viitoarea campanie electorală în soviete, în special, a femeilor, după cum și atragerea sporită a populației băștinașe în munca aparatului sovietic și economic, în special, a femeilor;

2. satisfacerea necesităților social-culturale ale populației, atât în sensul dezvoltării mai ample a construcției școlilor și spitalelor, cât și în sensul îmbunătățirii asigurării școlilor cu manuale și creștomații, a spitalelor cu echipamente, acordându-se o atenție sporită lichidării analfabetismului printre femei” [26, p. 461]. Ca urmare a acestei hotărâri, în perioada anilor 1928 – 1929 s-au dat dispoziții speciale care vizau activitățile în rândul femeilor din RASSM:

1. În timpul realegerii Consiliilor colectivelor să se atragă o atenție deosebită la organul de conducere al gospodăriilor colective.

2. În comune și arteluri să se planifice atribuirea calității de membru al organizațiilor de partid a femeilor și fetelor începând cu vârsta de 18 ani.

3. Femeile să fie încurajate în vederea frecventării sistematice a ședințelor generale care se desfășurau în colectivele de muncă.

4. În colective să fie introduse aceleași criterii de evaluare a muncii prestată atât de bărbați, cât și de femei.

5. Să se desfășoare o activitate sistematică în rândul femeilor privind exploatarea tractorului.

6. Să se identifice femeile singure (probabil este vorba despre femeile văduve ori celibatate), precum și gospodăriile individuale țărănești fruntașe care sunt conduse de femei [27].

Sub aspect general, „poziția oficială a partidului în problema femeilor insista continuu asupra nevoii de a le implica pe femeile moldovene mai mult în procesul construcției socialiste și naționale, dar rezultatele erau de obicei mai puțin impresionante decât retorica de partid. Activitatea secțiunilor de femei bolșevice (*jenîotdeli*) era prejudiciată de lipsa femeilor instruite care să vorbească limba moldovenească” [24, p. 73].

Importanța asigurării unui grad sporit de alfabetizare în rândul femeilor, precum și creșterea nivelului cultural avea la bază dezideratul bolșevic de constituire a unui aliat în vederea realizării colectivizării satului din RASSM. Bucurându-se de o influență puternică în societate, femeile au fost văzute ca principalii promotori ai reorganizării agriculturii. Sovieticii au investit masiv resurse financiare și materiale pentru a educa femeile în spiritul socialismului.

Propunerile comisiei de inspecție

În urma controlului efectuat în a doua jumătate a lunii noiembrie 1930 în comuna agricolă *De la întuneric la lumină* din satul Lipețkoe (raionul Ananiev), comisia de inspecție a înaintat un șir de propuneri prin intermediul cărora, activitatea colectivului urma să înregistreze un traseu pozitiv al dezvoltării. În primă instanță, era necesară implicarea sistematică a comunei pentru a populariza cât mai mult procesul de colectivizare demarat la sfârșitul anului 1929. Totodată, gospodăriile individuale ale țăranimii din satul Lipețkoe trebuiau să beneficieze de asistența permanentă a comunei pe segmentul economic, social și politic (comunele erau utilizate în calitate de centre de instruire pentru organizarea cursurilor agricole în rândul țăranimii din RASSM) [28, p. 245 – 252].

Politica națională a constituit încă un punct important accentuat de comisie. Celula de partid a comunei trebuia să popularizeze pe larg problema construcției naționale în RASSM, precum și „chestiunea Basarabiei”. Toate activitățile urmau să fie întreprinse în limba maternă (în document nu se specifică concret limba) a moldovenilor. Cu scopul creării resurselor umane care să activeze în gospodăriile colective, precum și creșterea naturală a „populației indigene” [29, p. 236] din satul Lipețkoe, Consiliul comunei urma să organizeze școli serale moldovenești care trebuiau să instruiască tineretul din gospodăriile colective. Pe aceeași filieră propagandistică, comuna avea însărcinarea să demareze seminarii tematice în vederea pregătirii activiștilor de partid. În acest scop era necesară consolidarea celulei de partid cu un muncitor experimentat care cunoștea „limba moldovenească” pentru a intensifica activitatea culturală în comună. Pentru a crește productivitatea muncii, s-a propus organizarea concursurilor cu premii și „munca de șoc” pentru restabilirea disciplinei muncii.

Pe linia gospodărească, erau necesare să fie luate următoarele măsuri stringente: aducerea în condiții sanitare bune a camerelor comunarzilor; îmbunătățirea aprovizionării cu apă potabilă; construcția unei băi solide [30]; rezolvarea discrepanței de vârstă școlară a copiilor. În domeniul dezvoltării culturii trebuiau implementate următoarele acțiuni: dotarea bibliotecilor cu literatură moldovenească; cultivarea caracterului muncii de masă (colective) în rândul membrilor comunei prin organizarea prelegerilor; încurajarea lecturii colective, a producțiilor artistice, abonamentelor la presa tradusă în „limba moldovenească”; înființarea cercurilor de autoeducare și elaborarea gazetelor de perete [31]. În contextul organizării conducerii comunei, se sugera eliminarea fenomenului gestionării defectuoase a colectivului; atribuirea responsabilității personale a membrilor comunei pentru abateri disciplinare; intensificarea muncii în cadrul ședințelor de producție; soluționarea problemei cu privire la stabilirea normei de lucru pentru adolescenți și adulți. Celula de partid urma să aplice în practică toate recomandările înaintate de comisia de inspecție [32].

Stipulările comisiei de inspecție nu au fost fructificate în activitatea comunei agricole *De la întuneric la lumină*. În următorii 4 ani, colectivul a decăzut puternic pe toate segmentele: economic, social, cultural, propagandistic etc. Într-un final, ca urmare a reorganizării comunelor agricole în arteluri gestionate și controlate de către stat, aceasta și-a încetat activitatea în 1934.

Concluzii

În articol s-a urmărit elucidarea modului de trai al comunarzilor din colectivul *De la întuneric la lumină*, precum și a activităților de ordin cultural promovate în comună. La baza prezentului demers a stat un raport întocmit de o comisie specială care a cercetat (la sfârșitul anului 1930) aspecte de ordin sociocultural existente în comună. Inspecția demarată a reflectat adevărata față a utopiei agrare concepută de autoritățile sovietice în RASSM. Colectivul supus controlului a cunoscut în anii precedenți (1925 și 1926) inspecții asemănătoare care au scos la iveală o serie de probleme majore atestate și în 1930.

Tendența autorităților sovietice de a omogeniza din punct de vedere etnic, cultural și social grupurile existente în mediul rural nu a oferit rezultate pozitive. Acordarea unei atenții sporite moldovenilor din raionul Ananiev care se aflau în minoritate față de ucraineni a condus la declanșarea unor reacții adverse. Politica „moldovenizatoare” demarată în cea mai îndepărtată regiune a Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești față de frontiera româno – ucraineană s-a lovit de un eșec strategic care era previzibil din start - ucrainizarea. Astfel, decăderea economică, socială, culturală și politică a comunei agricole *De la întuneric la lumină* a condus la reorganizarea acesteia în artel în prima jumătate a anilor `30.

Referințe:

1. БОЧАЧЕР, М. *Молдавия*. Москва: Государственное издательство, 1926, 60 стр.
2. МАЛАЙ, Ф. *Дила ̀нтунерик ла лунины*. Тиришполя: Едитура ди Стат а Молдовий, 1930, 90 п.
3. КОРЦИНСКИЙ, Н. *Село Лунецкое и его культура*. В: Красная Бессарабия, Москва, № 3, 1934, стр. 18-20.
4. MOLCOSEAN, Al. *Comuna agricolă: Un fiasco al politicii agrariene din RASSM (1925-1930)*. În: Revista de Istorie a Moldovei, nr. 3 - 4 (131 - 132), 2022, pp. 176-184. ISSN 1857-2022. *Formarea și evoluția comunei agricole „De la ̀ntuneric la lumină” din raionul Ananiev (1924-1926)*. În: Akademos, Revistă de știință, inovare, cultură și artă, 2023, nr. 1(68), p. 95-101. ISSN 1857-0461.
5. POPOVSCI, N. *Mișcarea de la Balta sau inochentismul în Basarabia*. Chișinău: Tipografia Eparhială „Cartea Românească”, 1926, 347 p.
6. MOLCOSEAN, Al. *Formarea și evoluția comunei agricole „De la ̀ntuneric la lumină” din raionul Ananiev (1924-1926)*. În: Akademos, Revistă de știință, inovare, cultură și artă, 2023, nr. 1(68), p. 95-101. ISSN 1857-0461.
7. *Agenția Națională a Arhivelor Direcția Organizațiilor Social – Politice* (în continuare ANA DOSP), F. 49, inv. 1, d. 581, f. 18.
8. MOLCOSEAN, Al. *Comuna agricolă: Un fiasco al politicii agrariene din RASSM (1925-1930)*. În: Revista de Istorie a Moldovei, nr. 3-4 (131-132), 2022, pp. 176-184. ISSN 1857-2022.
9. ANA DOSP, F. 49, inv. 1, d. 1615, f. 12 verso.
10. *Ibidem*, d. 1815, f. 2.
11. GALUȘCENCO, O. *Populația R.A.S.S.M. (1924 – 1940)*. Chișinău: Tipografia Academiei de Științe, 2001, 48 p. ISBN 9975-62-059-0.
12. ANA DOSP, F. 49, inv. 1, d. 642, f. 1 verso.
13. *Ibidem*, d. 1814, f. 23.
14. *Ibidem*, f. 31.
15. *Ibidem*, f. 33.
16. În cadrul cercetării au fost identificate două studii relevante care reflectă tematica comunităților utopice: СО-ЮКАРУ, I., ОРНЕА, Z. *Falansterul de la Scăieni*. București: Editura Politică, 1966, 535 p.; МОСЮНЖНИК, Л. *Память о великой попытке: Бессарабская коммуна Г. И. Котовского как утопический эксперимент*. В: *Историческая экспертиза*, Санкт-Петербург - Москва, №4(29), 2021, стр. 28-49. ISSN 2409-6105.
17. ANA DOSP, F. 49, inv. 1, d. 1814, f. 25.
18. *Ibidem*, f. 34.
19. УЛЬЯНОВА, С. *Воспоминание о будущем: исторический опыт Первой мировой и Гражданской войн в советской пропаганде 1920-1930-х гг.* В: *Вестник РУДН*, Серия: История России, № 2, том 20, 2021, стр. 236-246. ISSN 2312-8674.
20. ANA DOSP, F. 49, inv. 1, d. 1814, f. 35.
21. GRIBINCEA, A., GRIBINCEA, M., ȘIȘCANU, I. *Politica de moldovenizare în R.A.S.S. Moldovenească. Culegere de documente și materiale*. Chișinău: Editura Civitas, 2004, 336 p. ISBN: 9975-912-32-X.
22. MOLCOSEAN, Al. *Abecedarul ca mijloc de propagandă a politicii agrariene din RASSM (1926 – 1929)*. În: *Integrare prin cercetare și inovare*, Conferință științifică națională cu participare internațională, 10-11 noiembrie 2021. Științe umanistice. Științe sociale. Științe economice. Chișinău, CEP USM, 2021, pp. 13-16. ISBN 978-9975-158-54-1.
23. MURARU, E. *Activitatea social-economică, politică și culturală a femeilor din R.A.S.S.M. (1924-1940)*: Autoreferat al tezei de doctor în științe istorice. Chișinău, 1997, 26 p.
24. KING, Ch. *Moldovenii, România, Rusia și politica culturală*. Chișinău: Editura Arc, 2002, 274 p. ISBN 9975-61-213-X.
25. În vederea lichidării neștiinței de carte în rândul adulților din RASSM au fost elaborate materialele didactice: ДОДУЛ, А., КАЦ, Д. *Букерь молдовенеск пинтру копкий май ын вырсты дин школили ди ликвидаря нештиинцьый ди карти*. Балта: Едитура ди Стат а Молдовий, 1927, 163 п. *Пи друмурили ноуы. Ажюторь пинтру школили сэтешть а пуцынкэртурарилор*. Тиришполя: Едитура ди Стат а Молдовий, 59 п.
26. СОЮКАРУ, Gh. *Cominternul și originile „moldovenismului”*: *Studiu și documente*. Chișinău: Editura Civitas, 2009, 500 p. ISBN: 978-9975-80-293-2.

27. ANA DOSP, F. 49, inv. 1, d. 1281, f. 21.
28. MOLCOSEAN, Al. *Despre un curs de instruire agricolă în RASS Moldovenească: 23 ianuarie - 5 februarie 1927*. În: *Perspectivile și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației*, volumul IX, partea 2. Materialele Conferinței Științifice Internaționale ed. a IX-a, Cahul, 3 iunie 2022, pp. 245-252. ISSN 2587-3563.
29. BURLACU, V. *Formarea și evoluția RASS Moldovenești (1924 – 1940)*. Chișinău: Agenția pentru Știință și Memorie Militară, 2021, 462 p. ISBN 978-9975-87-792-3.
30. În anul 1931, presa locală din raionul Rîbnița menționa faptul că gospodăria colectivă De la întuneric la lumină se confrunta cu mari probleme birocratice, care stăvileau achiziționarea de var, necesar construcției clădirilor pe teritoriul colectivului. A se vedea articolul intitulat *La fundu` biurocratismului în glodu tărăgănelii*. În: *Drumul Socialist*, Rîbnița, 1931, nr. 62(65), p. 2.
31. ANA DOSP, F. 49, inv. 1, d. 1815, f. 3.
32. *Ibidem*, d. 1815, f. 4.

Date despre autor:

Alexandru MOLCOSEAN, doctorand, Școala doctorală Științe Umanistice și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova, profesor de istorie la Liceul Teoretic „B. P. Hasdeu” din mun. Bălți.

ORCID: 0000-0001-7480-2602

E-mail: molcoseanalexandru@gmail.com

Prezentat la 16.03.2024